

hias · avisa

sammen om et bedre miljø

Har vi klart det?

side 4 og 5

MJØSA SKAL REDDES

side 2 og 3

Slik lager du kompost

side 6

Malefritt og miljøvennlig

side 6

Selger jord av hageavfall

LEDER

40 år i miljøets tjeneste

Morten Finborud, administrerende direktør

Hias feiret sin 40-årsdag i 2014. Mjøsaksjonen var fødselshjelper da selskapet ble etablert av kloke lokalpolitikere i 1974. Behovet for å gjøre noe med tilstanden i Mjøsa var åpenbar for alle, og det var lett å få folk med på en stor dugnad for miljøet. Bevisstheten om at våre handlinger får direkte konsekvenser for vårt eget nærmiljø har fortsatt godt fotfeste i lokalbefolkningen, som stort sett er flinke til å følge opp tiltak til beste for miljøet.

I april hadde vi et annet jubileum. Da ble gjenvinningsstasjonene 20 år. Kildesorteringen er altså yngre enn Vikingskipet. Siden har det vært en rivende utvikling fra de tidlige forsøk med «Mat til gris» og et fåtall avfallstyper å sortere. Med økende sortering, og økende mengder avfall, er både småsamlerne og gjenvinningsstasjonene i ferd med å bli for små. Nye ordninger tilpasses dagens utfordringer, hvor avfallspolitikken i tillegg til å ta vare på miljøet er viktig for å sikre råvarer til industrien. I en kretsløpsøkonomi er avfall råvarer som venter på å komme til nytte igjen. Så dersom du har loft og kjeller fulle av historie, som du ikke har hatt hjerte til å kaste, så hjelper det kanskje å se på det som ressurser på avveie. De kan leveres inn til ombruk eller bli råstoff for nye produkter. Vårt ønske er at du sorterer godt. Verdien av råvarene er avhengig av hvor rent det er, og resultatet får direkte konsekvenser for prisen du må betale.

5. juni er det verdens miljødag. Vi feirer i disse dager to viktige tiltak for miljøet i vårt område med en oppfordring til alle om å delta i dugnaden under slagordet «**sammen om et bedre miljø**».

Lag egen gjødsel

Det vokser og gror grønt og rikt på den statlige fagskolen for gartnere og blomsterdekoratører Veia i Moelv. Slik blir det hageavfall av. Men her lastes det ikke på henger og kjøres vekk.

- Kvister, visne planter, gras og løv er en ressurs en må ta vare på. Den komposten du lager av eget hageavfall hjemme, er mer egnet å bruke i egen hage enn den du kjøper, sier lærer Liselott Maria Lindfors på gartnerfagavdelinga.

En viktig årsak til det er de som bor i jorda; sopper, bakterier og smådyr. De hjelper til med å holde jorda sunn og frisk. De bryter ned og gir god jordstruktur, frigjør næringsstoffer og gir luft til røttene. Og de er som oss mennesker – de trives best hjemme.

I mye av kjøpejorda er det veldig mye torv. Det bor få nyttige smådyr i torva. For torv har nær sagt ingen næring. Det har derimot hageavfallet.

IKKE STORE JOBBEN

Det kreves ikke mye arbeid å lage kompost.

- Du trenger et par timer for å legge den opp og evt. sålde den, men den tiden sparer du inn ved ikke å laste opp på henger, kjøre å levere avfallet og så reise for å kjøpe jord og gjødsel. Du lar i stedet jordorganismene gjøre jobben for deg med å lage kompost, sier gartnerlæreren.

Det er også noe eget å bruke jord en har laget sjøl.

- Det sies at en gartner skal ha grønne fingre. Det er bare tull. En gartner skal ha svarte fingre etter å ha jobbet med jorda. Plantene vet jo hvordan de skal vokse. Men de trenger oss til å legge til rette jorda slik at det blir en fin tulipan eller gulrot i den, sier Liselott Lindfors.

Kompost av matavfallet

Matavfall skal ikke legges i hageavfallskomposten pga. hygiene og mus-/rotteproblematikk, men med en lukket kompostbunge kan du få matavfallet til å bli kompost. Hias tilbyr gratis og uforpliktende kurs i hjemmekompostering av matavfall på ettersommeren. Det lånes også ut svanemerket kompostbeholder i en prøveperiode.

Kompostering av matavfallet (hjemmekompostering) gir redusert renovasjonsgebyr. Kontakt Hias, eller les mer på www.hias.no under Renovasjon, om hvordan du går fram for å bli med i ordningen med hjemmekompostering.

HIAS-INFORMASJON NR. 1-2015 - HIAS-AVISA

Utgiver:

Hias IKS, Postboks 4065, 2306 Hamar. Tlf: 62 54 37 00
E-post: post@hias.no internett: www.hias.no

Ansvarlig redaktør:

Morten Finborud

Redaksjonen:

Karine Bogsti (redaktør), Helge Bryhni, Hege Skjønhaug, Erik Bøhleng og Gjermund Sørensen

Skribent, layout:
Forsidefotos:

Karine Bogsti
Fiskeplakat: Miljøverndepartementet/Statens informasjonstjeneste. Andre: Karine Bogsti

Utgis til husstander i Hamar, Løten, Ringsaker og Stange.

Avisa trykkes på papir som er 100% resirkulert, og hos et svanemerket trykkeri (Flisa trykkeri)

Vinnere av forrige konkurranse:

Jon Eivind Utby, Ottestad
Helen T. Holm, Moelv
Egil Tårneby, Vallset
Jan Erik Bjørseth, Stange

og hagejord

og la smådyra gjøre jobben

Den beste og sunneste hagejorda lager du sjøl fra egen hage. Det er billig, bra for plantene og kompostering er ikke store jobben. Du har nemlig et utall hjelpere som jobber helt gratis for deg.

Fotos: Karine Bogsti

Lærer Liselott Maria Lindfors på gartnerfagavdelinga på Veia legger grønt hageavfall lagvis med kvist og kvast i komposten.

Gartnerlærerens oppskrift på kompost

Legg komposten sentralt i hagen, slik at den er lett å komme til. Legg den gjerne i halvskyggen under noen trær og busker så den ikke tørker ut i sola, og buskene kan dra nytte av næringa som renner fra selve komposteringa.

Regn 1,2 meter bredde og 1,2 meter høyde til komposten. Det gir beste varmekonforhold til organismene som skal kompostere. Lengde blir etter behov. Lindfors foretrekker å legge det i ranker i stedet for binger fordi hun synes det er lettere å legge, håndtere og ta igjen.

Start med en ca. håndbredde tykt lag med kvist og kvast i bunnen. Det er lurt å bryte eller kutte opp kvisten med hendene eller hagesaks, så sparer du mye tid på å gjøre det til jord. Kvister som er for tykke for hagesaksa bør heller brukes til f. eks. ved.

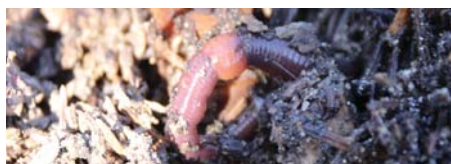
Legg så et lag med grønt (gras, blader, småplanter) oppå kvisten. Deretter vekselsvis kvistlag og grøntlag i ca. håndbredde tykkelse, med mer kvist enn grønt. Prøv deg litt fram med blandingsforhold etter hvert for å se

hva som gir best omdanning. Bioklipp er det beste for gras i hagen, men gras er også gunstig å blande med kvisten i komposten, så legg gjerne gras fra noen klippinger gjennom sommeren i komposten.

Dekk til komposten med en fiberduk, halm eller vevd plastduk som slipper gjennom luft/vann. Da tørker den ikke ut, omdannes bedre og du unngår ugras som sprer seg.

De små jordorganismene tar første arbeidsøkt i komposten. Når de jobber blir det varmt, og temperaturen kan

komme opp i 50-70 °C. Større dyr som mark, skrukke-troll og tusenbein gjør siste del av jobben med å spise seg rundt og fordele næring.

Komposten er ferdig og klar til bruk når den lukter frisk jord (ikke syrlig) og kvist og kvast er omdannet til fin jordstruktur.

Godt laget kompost kan være klar til bruk på ett år. Ved å bruke et såld (plassert f. eks over trillebåra) får du ut større kvister etc. som kan legges i en ny ranke og komposteres sammen med nytt hageavfall til det er nedbrutt neste år. Sjekk om den såldete jorda er ferdig (lukt på den). Er du i tvil om den er ferdig, lar du den ettermodne til neste sesong. Orker du ikke såld, lar du bare komposten ligge lenger til alt er omdannet.

Ferdig kompost blandes lett inn i topp-sjiktet, og gir næring og planter som blir mer motstandsdyktige mot sykdommer.

GRUNNET ALGEVEKST I MJØSA ER DET FOR TIDEN
EN UBEHAGELIG SMAK OG LUKT AV VANNET.

VANNET ER DOG IKKE FARLIG Å DRIKKE!

Hilsen
Hotellverten på
ASTORIA

Mjøsa 1978

Fra bæsje rett i Mjøsa

Rent vann fra krana er i dag sjølsagt. Slik var det ikke for rundt 40 år siden. Da stinket både Mjøsa og fisken i den, og bæsjeplumper fløt i strandkanten.

Det ble mindre og mindre trivelig å bo ved Mjøsa utover 1950- og 60-tallet. Det var grønt slim på båter og tau som lå i vannet. En fant døde fisker i bekker og elver. Det stinket ekkelt og vondt fra både vannglasset og i dusjen. Avføring fløt i badevannet.

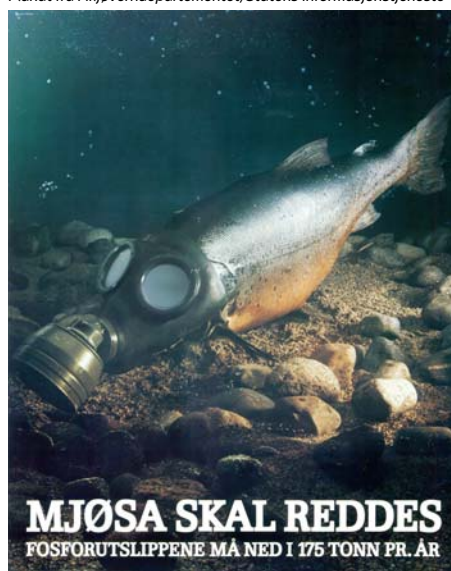
Folket rundt Mjøsa var godt i gang med å ødelegge den fine innsjøen sin, uten å være klar over det. Bittesmå alger stortrivdes i vannet, ble stadig flere og var i ferd med å endre plante- og dyrelivet i innsjøen. Maten til blågrønnalgene var avføring fra både folk og dyr. Rettere sagt et næringsstoff som heter fosfor. Fosfor må til for at alt levende skal vokse, både planter, folk og dyr. Det finnes i maten vår, i maten til dyra og en brukte det også i vaskemidler tidligere for å få klærne rene. Dette fosforet er supermat for alger som lever naturlig i Mjøsa.

ALLE TOK GREP

I dag kan du tappe rent vann i krana di som verken lukter eller smaker vondt. Hadde det ikke vært for det alle rundt Mjøsa og oppover Gudbrandsdalen gjorde for rundt 40 år siden, kunne det ha gått så langt at algene i vannet hadde gjort Mjøsa giftig.

Men folk bretta opp ermene. Husmødre og fagfolk la press på dem som laget vaskemidler for at de skulle slutte å bruke fosfater i vaskemiddelet. Bøndene la om drifta og bygde slik at silosaft og husdyrmøkk ikke rant rett ut i Mjøsa. I bakken rundt om Mjøsa og i Gudbrandsdalen ble det gravd ned rør og pumper som ledet avløpsvannet

Plakat fra Miljøverndepartementet/Statens informasjonstjeneste

Slik var oppfordringa i starten av Mjøsaksjonen. Enkelte år har en nådd målet om 175 tonn tilførsel av fosfor per år, men flere av de siste årene har det vært mer i hovedsak på grunn av flommer.

til renseanlegg i stedet for ut i bekker og elver og videre ut i Mjøsa. I spredt bebyggelse bygde folk egne renseløsninger for avløpsvannet.

Alt dette kostet mye, både for industrien og for hvert enkelt hjem. Likevel trådte alle til. En så konsekvensen av å forurense.

STATUS I DAG

Hvordan står det til med Mjøsa i dag? De fleste årene etter 1990 har det vært det forskerne kaller «nær akseptabel» tilstand. Algemengden har siste år vært 65 prosent lavere enn på 1970-tallet. Men vi har hatt flere flommer de siste årene; både i 2011, 2013 og 2014. Flomstore bekker og elver har tatt med seg mye næringsstoffer på sin ferd. En ser derfor at det har blitt noe mer fosfor i Mjøsa i de senere årene. I fjor ble innsjøen tilført totalt 198 tonn fosfor, hvor 94 prosent ble tilført via elvene.

- Det er derfor fortsatt viktig å holde fokus på å begrense tilførselene av næringsstoffer til Mjøsa, og på å følge utviklingen gjennom overvåking av vannkvaliteten, heter det i siste rapporten «Forurensningssituasjonen i Mjøsa med tilløpselver 2014» fra NIVA og Vassdragsforbundet for Mjøsa med

Mjøsa 2015

- ◆ Norges største innsjø med 369 km² overflate
- ◆ Norges fjerde dypeste innsjø, med største målte dyp på 453 m
- ◆ Ca. 100 000 mennesker får drikkevannet sitt fra Mjøsa
- ◆ Mjøsa brukes til vanning av ca. 90.000 dekar dyrka mark som gir oss mat
- ◆ Hias henter og behandler drikkevann fra Mjøsa via to vannverk til innbyggerne i Hamar, Stange, Løten og deler av Ringsaker kommune. Renseanlegget i Sandvika renser avløp fra ca. 60 000 mennesker, pluss industrien

til rent drikkevann

Mjøsas trusler i dag

Varmere og våtere vær

Det har vært tre flommer i Mjøsa bare siden 2011. De øverste ti meterne av Mjøsa har også blitt 1,4 grader varmere i algeveksts sesongen siden en startet å måle dette i 1972. Flomvann tar med næring til algene, og de liker også varmere vann. Endres lys, næringstilgang og temperaturen i innsjøen, påvirker det samspillet mellom planter og dyr i Mjøsa og hvordan de utvikler seg. Hele økosystemet kan endres.

Miljøgifter som skader helsa vår

Vi finner opp stadig nye kjemiske stoffer som skal hjelpe oss i hverdagen. Noen gjør krem og balsam lettere å smøre utover, andre dreper bakterier, noen fjerner lukt som kan være ubehagelig og andre gjør tøy og emballasje fett- og vannavisende.

Stoffene er kjekke i bruk, men kan være skumle hvis de havner i avløpsvannet. Renseanleggene er bygget for å ta den faste delen og fosfor ut av avløpsvannet. De klarer ikke fjerne miljøgifter som parabener og siloksan fra sjampo og krem, antibakterielle stoffer fra såpe, bly og hormonhermere fra maling, eller perfluorerte stoffer fra vaskinga av allværsjakka. Dermed havner disse ut i Mjøsa. Der oppkonsentreres stoffene i fisk vi spiser, skader

- Økte nedbørsmengder og oftere flom er ikke bra for Mjøsa. Dette fører blant annet til mer tilførsel av fosfor fra dyrka mark. Økt nedbør og flom skaper også utfordringer for driften av avløpsanleggene. Klimaendringene har sannsynligvis allerede påvirket både algemengden og algesammensetningen i Mjøsa, sier forsker Jarl Eivind Løvik i Norsk institutt for vannforskning (NIVA).

plante- og dyrelivet og det kan også havne i drikkevannet vårt.

Heldigvis er Mjøsa så stor at andelen vi får i oss via drikkevannet er helsemessig trygg. Men det er en grense for hvor mye Mjøsa takler. Stoffene vi tilfører naturen, forsvinner nemlig ikke av seg selv. Vi har siden 80-tallet visst at f. eks kvikksølv og PCB er svært skadelig, og kan skade nerver, nyrer, lever og gi kreft. Sjøl i dag finner forskerne skadelige mengder kvikksølv og PCB i mjøsfisken som gjør at f. eks gravide ikke kan spise ubegrenset med mjøsørret.

- Et godt råd om du vil unngå å tilføre naturen og Mjøsa skadelige stoffer, er å se etter svanemerket eller EU-blomsten på varer i butikken. De produktene inne-

holder minst miljøgifter. Og husk – kun tiss, bæsj og dopapir skal i do. Stoffene som maling, beis, lakk og white spirit leveres gratis på gjenvinningsstasjonen. Og medisinerester på apoteket, sier vann- og avløpssjef Mai Riise i Hias.

Gå også inn på www.hias.no for tips om hvordan du kan få rent hus ved bruk av noe så enkelt, billig og naturlig som eddik, bakepulver og sitron. Se www.sortere.no for hvor du skal kaste ulike ting.

Fotos: Karine Bogsti

Malefritt og med gjenbrukt murstein

For 20 år siden åpnet de fem gjenvinningsstasjonene vi har på Hedmarken. Dagens bygninger har stått i 15 år, og det uten et malestrøk. De er bygget med tanke på varighet, lite miljøgifter og ombruk.

Mange gamle tømmerbygninger i Norge har stått i hundrer av år. De er svært ofte bygget med malmfuru. Det betyr at furua har vokst sakte og har en kjerne med mye harpiks i seg. Det gjør treet lite mottakelig for vann, og det er viktig for at råte ikke skal etablere seg. Trevirket er derfor naturlig impregnert, uten bruk av miljøskadelige kjemikalier. Det varer lenge uten å måtte males. Kledning med malmfuru og sibirsk lerk har en levetid på 60 år, ifølge en ny rapport fra Norsk institutt for skog landskap.

- Da de nye byggene skulle settes opp i år 2000, valgte vi derfor slik kledning. Treet blir grått når tidens tann får virket, men det er ikke råttent. Og vi trenger ikke bruke penger og tid på maling.

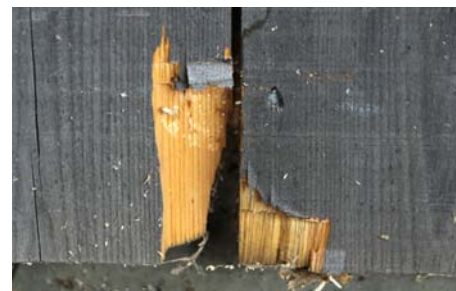
Vi sparer også miljøet for helse- og miljøskadelige stoffer som kan finnes i maling, sier seniorrådgiver Helge Bryhni i Hias.

Å bruke byggematerialer om igjen er også bra for miljøet. Da slipper en å hente ut og bearbeide nye råstoffer fra naturen. Det sparer energi, og det blir mer råstoffer igjen til barna. Derfor er den røde muren laget av teglstein som tidligere har vært brukt i et bygg på Nes, og som sannsynligvis er laget på ett av teglverkene som før fantes på Nes.

En dansk undersøkelse anslår at en ved å bruke 2000 gamle murstein kontra nye, sparer miljøet for utslipp av ett tonn CO₂.

Helge Bryhni konstaterer at den gamle, gjenbrakte teglsteinen fra Nes holder seg like fin i bygget på gjenvinningsstasjonen.

Kledningen er grå utenpå, men like fin inni.

Vi selger jord laget av hageavfall og biomasse

Det er mye næring i hageavfallet vi får inn. Derfor bruker vi det sammen med biomasse fra renseanlegget til å lage hagejord som du kan få kjøpt på gjenvinningsstasjonene.

Firmaet Mjøsvekst AS står for jordproduksjonen, og du får kjøpt hagejorda på gjenvinningsstasjonen i Brumunddal, Stange, Moelv, Heggvin og på Gålås-

holmen mottak for hageavfall. Jorda selges løst og opplastet på henger for 450 kroner per kubikkmeter. Vi selger ned i en kvart kubikk (også løst).

Blandingsforholdet i jorda er ca. 50% sand, 25-40% hageavfall/biomasse og 10-25% barkkompost/jiffypottrester. Varedeklarasjon på jorda fås på gjenvinningsstasjonen eller se www.hias.no

Få hageavfallet hentet hjemme i Hamar

Bor du i Hamar by, kan du få hentet hageavfallet hjemme hos deg t.o.m. 17. juni, og fra 26. august og til oktober/vinteren kommer.

Henting foregår ukentlig, og tjenesten koster 220 kroner per henting av inntil 2 kubikkmeter (= ca. 20 søppelsekker). Bestilling foregår via skjema på internett, eller ring oss på 62 54 37 00.

Borettslag og sameier kan avtale henting av større mengder enn 2 kubikkmeter. Ordningen gjelder kun de som har postadresse Hamar. Tilbudet kom i 2014 i forbindelse med flyttingen av hageavfallsmottaket fra Stavsberg til Gålåsholmen. Ordningen testes også ut i 2015.

Barn under 10 år i bilen

Det er periodevis mye trafikk på Hias sine gjenvinningsstasjoner, både av bilister med hengere, og større kjøretøy som lastebiler med avfallscontainere. Hias har opplevd nestenulykker hvor små barn har vært involvert.

- Vi ser oss derfor nødt til å be alle om at barn under 10 år og dyr holdes i bilen ved besøk hos oss. Med så mye trafikk og kjøretøy, kan uhell skjer før en aner det, sier renovasjonssjef Grethe Olsbye i Hias.

Få tømmevarsel via app/nett

Vil du ha varsel på mobilen om når vi henter avfallet hjemme hos deg? Last ned appen «**Min renovasjon**» på mobil og nettbrett. I den får du opp når vi kommer. Du kan også legge inn et varsel om tømming i kalenderen, slik at du får satt beholderne/plastsekken klar kvelden i forkant. På www.hias.no kan du via PC søke opp neste tømmedag via adressen din, og bestille SMS-varsel.

Ikke plass til alt i dunken?

Har du så mye avfall at du ikke får igjen lokket på restavfallsbeholderen din?

Vær obs på at både fugler og rotter da får en yndet boltreplass, med forsøpling som resultat.

Forsøk å sortere ut mer papir, plast, glass og metall, mat, elektronikk

og farlige stoffer, slik at det blir minst mulig restavfall. Hjelper ikke dette, kan du bestille større beholder. Renovasjonsgebyret øker med størrelsen på restavfallsbeholderen. Minst mulig restavfall og best mulig sortering er nemlig bra for miljøet. Da får en gjenbrukt mer av materialene i avfallet til nye ting. Restavfall brennes og gir varme, men det blir ikke igjen materialer som kan gjenbrukes.

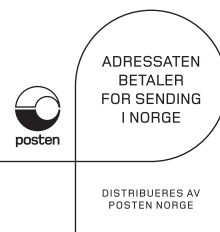
Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ Poststed: _____

Telefon: _____
(der vi kan nå deg på dagtid)

Svarfrist: 1. august 2015

Hias IKS
Svarsending 5325
0094 Oslo

Bli med på lekebyutting på

STOPPESTED VERDEN

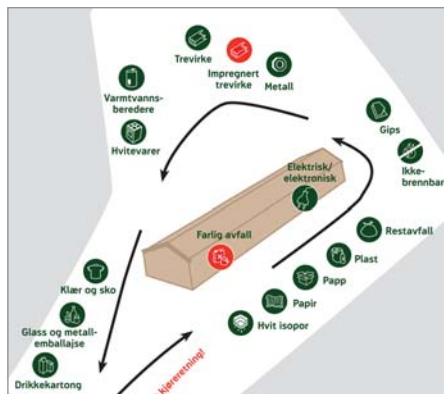

Foto: ©iStock.com/ivanastor

Bli med å gi leker et langt liv som er bra for miljøet og verden. Har barnet ditt en ren, fin og i orden leke som ikke brukes lenger? Ta den med og bytt til en ny på Stoppested Verden 6. og 7. juni på Norsk Jernbanemuseum i Hamar, hvor vi deltar.

Pakk bilen smart

Når du skal besøke gjenvinningsstasjonen, er det lurt å pakke ting inn i bilen i rekkefølge etter hvor de ulike typene avfall er plassert på stasjonen. Da sparer du tid, og det blir lettere å sortere riktig. Pakkeliste og kart får du både på www.hias.no og på stasjonen. Husk også å sikre henger så hele lasten kommer sikkert og trygt fram.

Åpningstider gjenvinningsstasjonen

Hamar (Stavsberg)

Mandag til torsdag kl. 10 - 19
Fredag kl. 10 - 16
Lørdag kl. 09 - 14

Gålåsholmen (Hamar)

OBS! Kun hageavfall

Mandag kl. 08-20
Tirsdag, onsdag, torsdag kl. 14-20
Lørdag kl. 09-14

Brumunddal

Mandag, tirsdag, torsdag kl. 13 - 19
Onsdag og fredag kl. 10 - 16

Moelv

Mandag og torsdag kl. 13 - 19
Onsdag kl. 10 - 16

Stange

Mandag, tirsdag, torsdag: kl. 13 - 19
Onsdag og fredag kl. 10 - 16

Løten (Heggvin)

Man, ons, tors, fre kl. 08 - 16
Tirsdag kl. 08 - 19

Spørsmål? Ring oss på telefonnr.
62 54 37 00 hverdager kl. 08 - 15

Få informasjon på www.hias.no

sortere.no

www.sortere.no gir deg svar på hva som skal kastes hvor

Gratis renovasjon i ett år?

Nå har du muligheten til å skaffe deg GRATIS renovasjonsordning for ett år.

Hias IKS inviterer alle sine lesere til å være med på konkurransen. Svar på de 3 spørsmålene, fyll ut kupongen på motsatt side med navn og adresse, og legg svarsendingen i nærmeste postkasse i dag. Vi har betalt porto for deg.

Vi trekker fire vinnere i hver utgave av avisa (se side 2).

Lykke til !

Svarfrist: 1. august 2015

Hva er status på forurensning av Mjøsa i dag?

- Ingen forurensning og algevekst, og Mjøsa er friskmeldt
- Mer algevekst og forurensning enn på 70-tallet, men vondlukta er borte
- Mindre forurensning enn på 70-tallet, men miljøgifter og endret klima med mer næringstilførsel gjør at en fortsatt må gjøre tiltak

Hvorfor er det lurt å kompostere hageavfallet hjemme?

- Du slipper å klippe plen og busker
- Du får den sunneste, billigste og beste hagejorda med det
- Det er beste metode for å holde fiskere på leting etter mark unna

Hva er bygget på gjenvinningsstasjonene kledd med?

- Kreosotimpregneret trevirke og betongstein
- Gråbeiset gran og murstein
- Malmfuru/sibirsk lerk og gjenbrukt teglstein